

Prosinac 2020.

Intervju: Aleksandar Tolnauer,
predsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH

UNATOČ KRIZI UZ PODRŠKU VLADE OČEKUJEMO DALJNI NAPREDAK U ZAŠTITI I RAZVOJU MANJINSKIH PRAVA

Borimo se da programi i projekti nacionalnih manjina što manje trpe posljedice ove teške krize i u tome imamo značajnu podršku i razumijevanje i prethodne i sadašnje Vlade. Ali za to se posebno treba zahvaliti i našim udrugama i institucijama nacionalnih manjina jer one nama odgovornim, transparentnim i produktivnim trošenjem sredstava za kulturne projekte daju i ključne argumente u borbi za dobivanje tih sredstava. Nacionalne manjine s vladom razvijaju partnerski odnos i to se pokazalo vrlo produktivnim za unapređivanje manjinskih prava. Novi Operativni programi za nacionalne manjine za razdoblje 2020.– 2024. koji su u izradi trebali bi osigurati još bolje mehanizme njihove provedbe, a veliki dio planova i sadržaja Operativnih programa ne odnosi se samo na nacionalne manjine u njihovim sredinama nego donose korist čitavoj lokalnoj zajednici i manjinskom i većinskom stanovništvu. I to treba naglasiti i to šira javnost mora znati.

■ Protekla godina bila je jedna od najturbulentnijih i najsloženijih za sve pa i za nacionalne manjine. Na početku smo imali rekordno izdvajanje sredstava državnog proračuna za kulturnu autonomiju nacionalnih manjina, a onda je došla korona kriza i mnoge aktivnosti i programe nacionalnih manjina dovela u pitanje. Kako su institucije i organizacije nacionalnih manjina i naravno sam Savjet za nacionalne manjine kao krovna udruga manjinske politike u hrvatskom društvu reagirali na ove teške izazove?

Naravno da su organizacije, institucije, udruge nacionalnih manjina, svi subjekti manjinske politike pogođeni ovom situacijom kao i svi drugi segmenti društvenog života. Nisu tu manjine nikakav izuzetak. Ali isto tako, treba odmah reći da su se i svi subjekti manjinske politike, počevši od udruga i društava, saborskih zastupnika nacionalnih manjina, članova Savjeta i drugih koji djeluju u okviru manjinskih politika u našem društvu, odmah maksimalno angažirali i mobilizirali da, koliko je to god moguće, ublažimo ovo stanje i njegove negativne posljedice. Jasno je da su pojedine aktivnosti i programi nacionalnih manjina (ili barem njihovi dijelovi) kao što su manifestacije, javno djelovanje kulturnih, folklornih društava itd. bili reducirani, ogođeni ili otkazani, ali i

Komemoracija u Varivodama: početak procesa pomirenja kao jedan od prvih rezultata koalicijske vlade premijera Andreja Plenkovića i zastupnika nacionalnih manjina

(Nastavak na stranici 2)

Intervju: Boris Milošević,
potpredsjednik Vlade RH za društvene djelatnosti i ljudska prava

VLADA DIJALOGA I TOLERANCIJE KOJA ĆE POTAKNUTI POZITIVNE PROMJENE U HRVATSKOM DRUŠTVU

Kada su nacionalne manjine u pitanju u okviru mog djelokruga rada fokus će biti na izradi strateških planova i projekata koji bi trebali doprinijeti boljoj zaštiti ljudskih i manjinskih prava, dakle važnih pitanja za manjine, ali i za ukupno društvo. Također, nastojat ćemo detektirati određene probleme koji uzrokuju zastoje i neefikasnost u provođenju pojedinih zakona koji reguliraju prava nacionalnih manjina te sagledati mogućnosti da te probleme otklanjamo bilo iniciranjem zakonskih promjena ili njihovom doradom ili otklanjanjem administrativnih i sličnih zapreka i problema. Uvjeren sam da će ova Vlada značajnu energiju usmjeriti na razvoj tolerancije i dijaloga u društvu te da će to biti i značajna podrška procesu pomirenja koji je važna dobrobit za čitavo hrvatsko društvo, a ne samo srpsku nacionalnu manjinu.

■ Zastupnici nacionalnih manjina dali su podršku Vladi premijera Andreja Plenkovića i ušli u koaliciju s vladajućom strankom. I u prethodnom mandatu zastupnici nacionalnih manjina podržavali su Vladu. Je li s ovom koalicijom došlo do još preciznijeg i transparentnijeg odnosa aktualne vlasti i nacionalnih manjina? Jesu li se odnosi dodatno razvili i napredovali? Hoće li biti razlika u odnosu na prethodni mandat?

Zastupnici nacionalnih manjina su dali podršku Vladi Andreja Plenkovića i ušli u koaliciju s HDZ-om. I u prethodnom mandatu smo podržavali Plenkovićevu Vladu. Za nas je tu bio ključan nastavak suradnje – logični nastavak suradnje nakon izbora na kojima su u prvom redu birači dali novo povjerenje premijeru Plenkoviću. U izbornoj kampanji koju je vodio on se nije distancirao od

(Nastavak na stranici 5)

dalje su upražnjavane i održavane, koliko je god to bilo moguće, neke druge aktivnosti da samo spomenemo informativne, kulturološke i slične projekte pa i sve drugo što je moguće, a u skladu s opće važećim uredbama.

Treba podsjetiti da je Vlada za ovu godinu bila odobrila povećanje sredstva za projekte kulturne autonomije nacionalnih manjina za čak 21 posto. To je najveće povećanje do sada, tako da su ukupno odobrena sredstva za programe kulturne autonomije nacionalnih manjina za ovu godinu iznosila čak 42. 995. 000,00 kn. I sada, ono što je najvažnije istaknuti u ovom momentu, Vlada je i u ovoj teškoj situaciji pokazala razumijevanje za nacionalne manjine te u prvom rebalansu proračuna ta sredstava nisu smanjena ni za jednu kunu. Sredstva su u cijelosti raspoređena prema našim javnim i transparentnim kriterijima i naše informacije s terena govore da su institucije i organizacije nacionalnih manjina izuzetno pozitivno reagirale, jer, objektivno govoreći, svatko je očekivao rezove i smanjivanje sredstava.

U tom kontekstu posebno želim istaći da je Savjet, kako bi što racionalnije, odgovornije i produktivnije upotrijebio dodijeljena sredstva za razvoj kulturne autonomije nacionalnih manjina, još u srpnju ove godine donio Dopune Kriterija financiranja i ugovaranja programa kulturne autonomije nacionalnih manjina i metodologije praćenja i vrednovanja financiranih programa. Tim dopunama je istaknuto da će, u slučaju nastupanja posebnih okolnosti koje ugrožavaju normalno funkcioniranje života i društva, kao što je to u, našem slučaju, epidemija CoVID-19 odnosno korona, ili posljedice uzrokovane elementarnim nepogodama kao što je to bio zagrebački potres koje otežavaju ili onemogućuju određene planirane aktivnosti, projekte i manifestacije nacionalnih manjina u okviru njihovih programa ostvarivanja kulturne autonomije, biti omogućeno korištenje 80 posto sredstava za te programe za nabavu opreme te stvaranje prostornih i drugih uvjeta za djelovanje. To su mnoge manjinske institucije i organizacije pozdravile i dočekale s velikim olakšanjem, a mogu vam reći da su za taj model korištenja sredstava u ovim teškim vremenima i situacijama, kada planovi i programi mogu u hipu biti dovedeni u pitanje, ili prisiljeni na promjene i redukcije i drugi pokazali veliki interes.

POSEBNI KRITERIJI I ODGOVORNOST ZA KORIŠTENJE SREDSTAVA

■ **Kako manjinske udruge i institucije sada djeluju? Obnavljaju li se aktivnosti i programi? Nadoknađuju li se zaostaci ili se planirane aktivnosti ostavljaju za neka bolja vremena?**

Sigurno je da će do određenih redukcija doći. To je jednostavno u ovoj teškoj situaciji nemoguće izbjeći. To će pogoditi čitavo društvo i sve njegove segmente i nacionalne manjine tu ne mogu biti izuzetak. Mi smo utvrdili, da tako kažem, teorijski plan raspodjele svih sredstava koja su nam odobrena za programe kulturne autonomije, ali kako će ići praktična realizacija to tek ostaje da se vidi. Naravno, nadamo se i dalje određenom razumijevanju Vlade pa i određenoj pozitivnoj diskriminaciji, kako neki vrlo osjetljivi segmenti kulturne autonomije nacionalnih manjina ne bi bili osjetno

Manjine uz podršku Vlade očekuju daljnji napredak u zaštiti svojih prava

ugroženi. Ali, mi smo istovremeno potpuno realni i svjesni situacije u kojoj se mogu očekivati i bolni i teški rezovi.

A kada već govorimo o sredstvima onda se osim Vladi posebno treba zahvaliti upravo našim udrugama i institucijama nacionalnih manjina, jer one nama daju osnovu i ključne argumente u borbi za dobivanje tih sredstava (jer nema tu automatizma i "bankomat" sistema, za sredstva se treba izboriti i to je često duga i mukotrpa borba). Ali kada imate udruge koje odgovorno troše ta sredstava, kada imate udruge koje svojim projektima, recimo sa svojim matičnim zemljama, bitno doprinose ukupnom razvoju svojih sredina i šire zajednice onda je to znatno lakše postići i naići na razumijevanje i Vlade i drugih institucija.

■ **Može li taj pristup smanjivanja sredstava i aktivnosti (koji se u mnogočemu našalost čini neizbježnim) donijeti značajnije negativne posljedice kada je u pitanju društveni položaj te daljnje ostvarivanje i razvoj manjinskih prava?**

Nažalost uvijek postoje pokušaji redukcije i revizije dosegnute razine manjinskih prava. Oni se posebno zaoštravaju ne samo u vremenima krize već se ciklički obnavljaju

VAŽNA ODLUKA SAVJETA

Želim istaći da je Savjet, kako bi što racionalnije, odgovornije i produktivnije upotrijebio dodijeljena sredstva za razvoj kulturne autonomije nacionalnih manjina, još u srpnju ove godine donio Dopune Kriterija financiranja i ugovaranja programa kulturne autonomije nacionalnih manjina i metodologije praćenja i vrednovanja financiranih programa. Tim dopunama je istaknuto da će, u slučaju nastupanja posebnih okolnosti koje ugrožavaju normalno funkcioniranje života i društva, kao što je to u, našem slučaju, epidemija CoVID-19 odnosno korona, ili posljedice uzrokovane elementarnim nepogodama kao što je to bio zagrebački potres koje otežavaju ili onemogućuju određene planirane aktivnosti, projekte i manifestacije nacionalnih manjina u okviru njihovih programa ostvarivanja kulturne autonomije, biti omogućeno korištenje 80 posto sredstava za te programe za nabavu opreme te stvaranje prostornih i drugih uvjeta za djelovanje. To su mnoge manjinske institucije i organizacije pozdravile i dočekale s velikim olakšanjem.

i u gotovo svakom predizbornom periodu. Tako smo opet imali prilike slušati stare priče kako su manjinska prava prenormirana, kako nitko nema toliko prava u Europi kao naše manjine itd. i sl. Međutim, ako se malo bolje pogledaju neke prakse europske manjinske politike vidjelo bi se da to nije točno i da još ima prostora i za poboljšavanje naše manjinske politike i jačanje prava nacionalnih manjina, a ne njihovu redukciju kao što traže neke, vjerujem epizodne, političke snage. Jedan od potpuno pogrešnih stavova te redukcionističke politike prema nacionalnim manjinama je stalno upiranje prstom u manjinske zastupnike. Istovremeno, malo tko govori o činjenici da predstavnici nacionalnih manjina na mnogim stranačkim listama faktički ne postoje te da o mnogim manjinskim problemima, nažalost, u pravilu govore tek manjinski zastupnici dok većina o tome šuti. Dok imamo takvu situaciju normalno je i da imamo i posebne manjinske predstavnike u Saboru, ali vas uvjeravam da nitko ne bi bio zadovoljniji od samih nacionalnih manjina ako bi nestali razlozi za njihovo posebno predstavljanje i zastupanje.

MANJINE JAČAJU DRUŠTVENI I POLITIČKI SUBJEKTIVITET

■ **Postoji li bojazan da se s eventualnim razvojem krize ugrozi i nivo stečenih manjinskih prava?**

Istina je, krize se u pravilu najviše lome preko onih ranjivijih, slabijih, a u njih spadaju i nacionalne manjine. Međutim, treba jasno reći i da je hrvatsko društvo uza sve nedostatke pa i pojedine defekte, ako hoćete, ostvarilo određeni demokratski razvoj i napredak te da se to održava i na poziciju nacionalnih manjina koje su danas aktivno prisutne u javnom, političkom i kulturnom životu. Pa i kada dolazi do nekih incidentnih i konfliktnih situacija, koje još uvijek pokazuju neke naše neprevladane društvene i političke traume, ali i naš politički i kulturni primitivizam, kao i nedostatak jasne političke svijesti i odgovornosti i u visokim sferama naše politike, manjine u svemu tome nisu tek puka pasivna žrtva već imaju svoj politički subjektivitet i mogu se aktivno takvim pojavama i procesima suprotstaviti. Naravno, bilo bi puno bolje kada bi u tome imali i jednu širu društvenu i političku podršku koja prečesto izostaje, ali mislim da ćemo s vremenom razviti i ojačati društveni senzibilnost za te probleme. Punopravni smo članovi Europske unije i neke značajne europske vrijednosti morat ćemo do kraja usvojiti i implementirati.

■ **Zastupnici nacionalnih manjina dali su podršku novoj Vladi premijera Andreja Plenkovića i ušli u koaliciju s vladajućom strankom. I u prethodnom mandatu zastupnici nacionalnih manjina podržavali su Vladu. Je li ovom koalicijom došlo do još preciznijeg i transparentnijeg odnosa aktualne vlasti i nacionalnih manjina, do nove kvalitete odnosa? Očekuje te li neke značajnije razlike u odnosu na prethodni mandat?**

Razlike su već vidljive. Ponajprije iz nezadovoljstva onih koji se protive da nacionalne manjine mogu odgovorno i produktivno sudjelovati u političkom životu na dobrobit čitavog društva, a ne samo svojih partikularnih interesa.

Još uvijek ima tendencija vezanih za tzv. novi suverenizam koji je opterećen ratnom retorikom, koja odaje dojam da je rat još u tijeku, a to sve skupa logično dovodi do osjećaja prikraćenosti, izdaje, nepravde, zavjere, što svakako opterećuje odnos prema drugim i drugačijim, otvara prostor govoru mržnje i radikalizma, što onda u veliko opterećuje demokratske procese u našem društvu. Još uvijek se u potpunosti ne shvaćaju suvremeni demokratski procesi te onda ni uloga, značaj i pozicija nacionalnih manjina. Naravno da ratna zbivanja treba obilježavati, memorirati i poštivati, ali ona ne mogu biti kriterij svih društvenih odnosa posebno kada neki njegovi negativni repovi ponovno udaraju po nacionalnim manjinama, najprije srpskoj, a onda se to prenosi i na druge. Istina, nama je nužan i nasušno potreban dijalog, a dijalog nije tek isprazna forma već vrlo zahtjevna metoda koja pretpostavlja najprije ravnopravnost, pažljivost

Aleksandar Tolnauer

Iz ocjena Savjeta za nacionalne manjine RH o provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina u 2019. godini

REDUKCIJE MANJINSKIH PRAVA IMALE BI NEGATIVNE POSLJEDICE ZA ČITAVO DRUŠTVO

Analizirajući provedbu Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina tijekom 2019. godine Savjet za nacionalne manjine ocjenjuje zadovoljavajućim stanje u području ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnih manjina. No, ostvarivanje prava pripadnika nacionalnih manjina na službenu i javnu uporabu jezika i pisma, prava na pristup javnim medijima te ulogu vijeća i predstavnika prema ocjeni Savjeta u implementaciji primjetne su i nadalje prepreke i poteškoće. Međutim, Savjet ocjenjuje kako aktualna Vlada Republike Hrvatske pokazuje puno viši stupanj senzibiliteta za nacionalne manjine, nego prethodne Vlade vraćajući ih s političke margine u javni, kulturni i politički život Republike Hrvatske što se ogleda kroz sve veće ostvarivanje manjinskih prava, provedbom koalicijskog sporazuma zastupnika nacionalnih manjina s aktualnom Vladom te donošenjem i provedbom Operativnih programa za nacionalne manjine za razdoblje 2017. - 2020. godine.

U odnosu na prethodna razdoblja tijekom kojih su sredstva Savjeta od 2010. godine smanjena za više od 30% čime je doveden u pitanje redoviti sustav financiranja kulturne autonomije, provedbom Operativnih programa pripadnici nacionalnih manjina su dodatno učvrstili društvenu i političku poziciju. Vlada je preuzela konkretne i mjerljive obveze osiguravanjem stabilnosti djelovanja udruga i ustanova manjina te pružanjem mogućnosti za unaprjeđenje njihovog rada, a Savjet za nacionalne manjine kao krovna manjinska institucija u Republici Hrvatskoj dobio je mogućnost da dalje jača svoju poziciju i ulogu u kreiranju manjinske politike

Analizirajući stanje manjinskih prava u Republici Hrvatskoj u izvještajnom razdoblju, Savjet konstatira da je nakon ulaska u Europsku Uniju, nažalost došlo do pokušaja smanjivanja dosegnutih prava, kontinui-

ranim akcijama od strane nekih političkih grupacija vezanih uz civilno društvo, zahtjevom za smanjenim brojem zastupnika koji proizlazi iz njihovog postotka, kao i na onemogućavanje odlučivanja manjinskih zastupnika o bitnim pitanjima poput pitanja Državnog proračuna. Spomenute akcije direktno zadiru u današnje ustavno uređenje Republike Hrvatske te bi se njihovom realizacijom urušila stečena prava definirana Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina, a što bi imalo više nego negativne i devastirajuće posljedice na cijelo društvo.

Tijekom 2019. godine gotovo svakodnevno smo svjedočili, kako na javnom medijskom servisu tako i na privatnim i lokalnim TV i radio postajama, elektroničkim medijima i portalima, prisutnosti govora mržnje i revizionizma povijesnih događaja i cjelokupnih povijesnih razdoblja, neprofesionalnosti pojedinih urednika i novinara koji otvoreno zastupaju stavove koji su u suprotnosti s temeljnim europskim vrijednostima. Medijski prostor ispunjavaju pojedinci i grupe koji kroz prepravljane povijesti provlače i poruke da je legitimno i fizički se obračunavati s neistomišljenicima. Savjet upozorava na izvještaje međunarodnih novinarskih tijela i institucija (npr. Izvješće Međunarodne misije novinarskih udruga i organizacija za zaštitu slobode izražavanja), koji apostrofiraju govor mržnje u hrvatskom medijskom prostoru i potrebu njegova suzbijanja.

Dužnost je javnih medija da doprinose promicanju i poštivanju temeljnih ljudskih prava i sloboda, razumijevanju i poštivanju različitosti te uključivanju manjinskih pitanja u sve programe Hrvatske radiotelevizije, čime bi se pridonijelo razvoju kulture dijaloga između većine i manjine kao ravnopravnih subjekata političkog, kulturnog i društvenog života Republike Hrvatske.

i usredotočenost, pristojnost i učtivost (a puno puta smo svjedočili da upravo to izostaje u odnosu na nacionalne manjine), toleranciju te odgovornu argumentaciju. Takvu kulturu dijaloga, nažalost, uglavnom još nemamo niti je mnogi poznaju, shvaćaju i prakticiraju pa onda i nemamo uspjeha u rješavanju mnogih društvenih problema, napetosti pa i konfliktnih odnosa. To se naravno u značajnoj mjeri odnosi na manjine ili, ako hoćete, u nekim aspektima upravo na manjine. U upravljanju etničkim različitostima, koje su važne za svako društvo, velika je odgovornost većine, ali se to uspješno ostvaruje samo u istinskom dijalogu s manjinama. To je način na koji se osigurava šira društvena integracija i kohezija, društvena stabilnost i razvoj. I u tome je jedna od značajnijih vrijednosti aktualne koalicije, a ne tek puko održavanje vlasti. Samo što to mnogi još ne shvaćaju. Među njima su i oni, koji, kada i ne bi ukidali prava nacionalnih manjina, bi ih rado ne samo u kulturnom već u političkom smislu izolirali i getoizirali.

MANJINSKA KOALICIJA S VLADOM JE U FUNKCIJI OPĆEDRUŠTVENIH A NE SAMO PARTIKULARNIH INTERESA

■ Koliko je taj kontinuitet partnerskih odnosa s Vladom bitan za daljnji razvoj manjinskih prava?

Što se tiče suradnje s ovom i prethodnom Vladom, za razliku od nekih prijašnjih, kao što je npr. bila ona Orešković-Karamarko koja je skoro manjine skinula s dnevnog reda pa nije uvažavala ni neke ključne zahtjeve, postavke i standarde Ustavnog zakona o nacionalnim manjinama, mi smo imali odličnu suradnju i očekujemo takav nastavak i daljnji razvoj. I tu nije samo riječ o tome da smo uspjeli dobiti i osjetno viša sredstva. Sredstava nekad ima više nekad manje, ali to nije jedini kriterij dobre suradnje. Kada se sve svede na sredstva onda brzo prevladaju stereotipi i predrasude kako je netko kupljen ili potkupljen i tsl. Ocjene o dobroj suradnji temeljimo na činjenici da smo uspjeli uspostaviti kvalitetan partnerski odnos i na tom partnerstvu, koje je bilo naslonjeno na koaliciju manjinskih zastupnika s Vladom, smo gradili odnose i rješavali probleme. To se pokazalo vrlo dobrom formulom i s time nastavljamo, nadam se još intenzivnije i kvalitetnije.

NOVI OPERATIVNI PROGRAMI OSIGURAVAJU PRECIZNE MEHANIZME PROVEDBE I FINANCIJSKU PODRŠKU

■ **Kakve nove sadržaje i promjene nacionalne manjine konkretno očekuju od nove Vlade? Da li se nastavlja s Operativnim programima i u mandatu ove nove Vlade?**

Vlada je još početkom rujna ove godine donijela odluku o izradi novih Operativnih programa za nacionalne manjine za razdoblje 2020. – 2024. u kojima treba odrediti mehanizme zaštite prava nacionalnih manjina i podršku djelovanja njihovim tijelima, a u skladu s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina i ostalim manjinskim zakonima i propisima. Vlada je, dakle, zadužila potpredsjednika Vlade koji se bavi tim pitanjima da u suradnji sa svim relevantnim ministarstvima i vladinim institucijama napravi nove programe koji će između ostaloga obuhvatiti i uporabu jezika i pisma, kulturnu autonomiju, pristup medijima, samoorganiziranje i udruživanje, zastupljenost u zastupničkim tijelima, u javnim službama, pitanja regionalnog i gospodarskog razvoja važnog za manjine itd. U ovoj inicijativi je važno da su praktična metodološka i politička osnova ovih novih programa usaglašenost i odlučnost da oni moraju sadržavati vrlo konkretne i precizne mehanizme provedbe usvojenih mjera te financijsku podršku. To do sada nismo imali. Dobivamo dakle mehanizme koji garantiraju provedbu onoga što je dogovoreno s nacionalnim manjinama. To je važno i zbog druge stvari za koju se stalno zalažemo, što je naša dužnost i cilj, a to je da realizacija tih programa osigurava i jača participaciju pripadnika nacionalnih manjina u donošenju odluka od društvenog značaja, jer time osiguravamo socijalnu koheziju i razvoj društva. Učešće nacionalnih manjina u tom javnom kulturnom i političkom životu jeste kriterij za ostvarivanje vladavine prava u jednom društvu i njegov ukupni prosperitet. Veliki dio planova i sadržaja Operativnih programa ne odnosi se samo na nacionalne manjine u njihovim sredinama nego donose korist čitavoj lokalnoj zajednici i manjinskom i većinskom stanovništvu. To treba naglasiti i to javnost mora znati. Također, mislim da treba istaći kako je aktualna Vlada konačno prepoznala govor mržnje (koji često u prvom redu i najviše pogađa upravo nacionalne manjine) kao težak i opasan društveni problem te će na tom planu sigurno početi vući prave i odgovorne poteze koji će potaknuti širu društvenu mobilizaciju u borbi protiv tog zla.

■ **Što se konkretno očekuje od Borisa Miloševića, potpredsjednika Vlade iz redova nacionalnih manjina?**

Savjet je u potpunosti podržao Borisa Miloševića i tu se također pokazuje i potvrđuje politika integracije. To je garancija da će se dogovorena politika provesti i da su manjine prisutne u odlučivanju. Ta odluka je i hrabar potez Vlade, jer je time jasno dala do znanja kakva joj je politička i društvena orijentacija i pokazala da je spremna suprotstaviti se političkim i društvenim netrpeljivostima. Stalne priče o nekim prednostima i privilegijama manjina izuzetno su opasne u ovim vremenima krize kada neki pokušavaju manjine prokazati kao da se na njih neopravdano troši veliki novac pa se automatski već pozicioniraju kao meta nekog mogućeg nezadovoljstva.

■ **Ima li razmišljanja i planova o zakonskim promjenama koje bi trebale unaprijediti položaj nacionalnih manjina u hrvatskom društvu i kako uopće položaj nacionalnih manjina dalje razvijati i unapređivati?**

Savjet je radio na artikuliranju rješenja. Mi ne možemo direktno utjecati na legislativu, ali to možemo raditi preko saborskih zastupnika koji su svi članovi Savjeta. To je i rezultiralo donošenjem važnog Zakona o izboru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina prošle godine. Sada namjeravamo pretesti i dodatno potaknuti usklađivanje relevantne zakonske regulative o manjinama s Ustavnim zakonom o pravima nacionalnih manjina. Pri tome posebno želimo osigurati odgovarajuće zakonske mehanizme kako bi se počela ostvarivati prava nacionalnih manjina na ravnomjernu zastupljenost u sudstvu, javnoj upravi i drugim državnim institucijama. Također, posebnu pažnju u narednom periodu ponovo želimo usmjeriti na složenu problematiku romske nacionalne manjine te zajedno s drugim tijelima vlasti i javne uprave pokrenuti dodatne programe i projekte čiji cilj treba biti unapređenje socijalnog i ekonomskog položaja ove najugroženije nacionalne manjine. Naravno i dalje ćemo djelovati na općem planu promoviranjem i omogućavanjem što ravnopravnijeg učešća nacionalnih manjina u javnom, političkom i kulturnom životu našeg društva. Dakle, nakon što smo uspjeli implementirati zakon o izborima za vijeća i predstavnike sada razmišljamo kako i kojim legislativnim alatima potaknuti punu primjenu Ustavnog zakona. Naravno, ni taj zakon nije zapisan u kamenu, niti je Biblija da ga se ne bi moglo i trebalo mijenjati. Neke stvari su već prevladane, ali neke bitne još nisu implementirane i to u prvom redu zbog neodgovarajućih provedbenih uredbi. Stvari bi se moglo i moralo unaprijediti. Pratimo situa-

OPERATIVNI PROGRAMI 2020. – 2024.

U ovoj inicijativi je važno da su praktična metodološka i politička osnova ovih novih programa usaglašenost i odlučnost da oni moraju sadržavati vrlo konkretne i precizne mehanizme provedbe usvojenih mjera te financijsku podršku. To do sada nismo imali. Dobivamo dakle mehanizme koji garantiraju provedbu onoga što je dogovoreno s nacionalnim manjinama. To je važno i zbog druge stvari za koju se stalno zalažemo, što je naša dužnost i cilj, a to je da realizacija tih programa osigurava i jača participaciju pripadnika nacionalnih manjina u donošenju odluka od društvenog značaja, jer time osiguravamo socijalnu koheziju i razvoj društva. Učešće nacionalnih manjina u tom javnom kulturnom i političkom životu jeste dodatni kriterij za ostvarivanje vladavine prava u jednom društvu i njegov ukupni prosperitet. Veliki dio planova i sadržaja Operativnih programa ne odnosi se samo na nacionalne manjine u njihovim sredinama nego donose korist čitavoj lokalnoj zajednici i manjinskom i većinskom stanovništvu. To treba naglasiti i to šira javnost mora znati.

ciju. Treba izraditi propise i implementirati ih u hrvatsku legislativu na način da korespondiraju s ciljevima integracije, a ne getoizacije.

TOLERANCIJA JE I PRAVO NA VIŠE ISTINA

■ **Jedan od vrlo važnih aspekata djelovanja nove Vlade s jedne i srpske zajednice u Hrvatskoj s druge strane je i poticanje procesa pomirenja i pune normalizacije odnosa. Kako ocjenjujete taj proces i što su po vama ključne pretpostavke i uvjeti da on zaživi i da da konkretne rezultate te u čemu bi se taj napredak i ti rezultati trebali posebno ogledati i pokazati?**

To je proces koji ne samo da treba podržavati već je bilo krajnje vrijeme da on otpočne. On neće ići brzo. Proces je opterećen povijesnim teretima i traumama i političkog i sigurnosnog i ekonomskog aspekta. Njegovi protivnici su neznanje, nekultura, zadrstost, stereotipi i neprihvatljive povijesne rekonstrukcije (i to ne samo s jedne strane). Proces treba relaksirati političku klimu u hrvatskom društvu što nije dobrobit samo za manjinu već i za većinu. Taj proces je vrlo slojevit i zahtjeva obostrano mnogo osvješćivanja i edukacije i nadasve tolerancije. A kao što je rekao Carl Gustav Jung tolerancija je pravo na više istina koje moramo razumjeti. To ne znači da ih sve možemo i moramo prihvatiti, ali se moramo naučiti i odvažiti s njima suočiti i s njima se nositi. U toj edukaciji svi smo pozvani sudjelovati, tim više što se znanje jedino množenjem može dijeliti.

■ **Sljedeće godina je i godina popisa stanovništva. Popis je važan za manjine. Očekujete li tu određene probleme?**

Da, popis je važan za manjine, ali je isto tako važan i za većinu. Očekujemo i tome će i Savjet, u okvirima svojih mogućnosti i nadležnosti, dati doprinos, prije svega apsolutnu i potpuno transparentnost i izbjegavanje bilo kakvih manipulacija i povijesnih revizija. Popis stanovništva je nova prilika u kojem možemo razviti i učvrstiti društveno i etničko povjerenje, a ne koristiti ga za podizanje međuetničkih tenzija. Aktivno sudjelovanje nacionalnih manjina u tom popisu sigurno će doprinijeti pozitivnoj atmosferi i za to ćemo se zalagati.

■ **Približavamo se polovini mandata vijeća i predstavnika nacionalnih manjina. Kako oni funkcioniraju? Je li došlo do napretka u tom važnom segmentu funkcioniranja manjinskih institucija?**

Nažalost teško je sada dati relevantnu i cjelovitu ocjenu po tom pitanju. Epidemija je mnogo toga zakačila pa je sigurno i na tom planu ostavila neke negativne posljedice. Međutim, naši kontakti s terenom pokazuju da aktivnosti nisu zamrle i da se polako obnavljaju i intenziviraju pa ćemo u nekom skorom periodu moći dati i utemeljenije ocijene tih aktivnosti. Ono što nam se u ovom momentu čini posebno važnim jeste da se vijeća i predstavnici nacionalnih manjina pripreme i osposobe za moguće promjene koje neki očekuju u sustavu lokalne i regionalne samouprave te da i u tim okolnostima dodatno razvijaju svoju savjetodavnu ulogu, ali i svoju zakonsku poziciju da oni jesu važni sastavni dio lokalne i regionalne samouprave te da tako trebaju biti prihvaćeni i tretirani. ●

(Nastavak sa stranice 1)

suradnje s predstavnicima manjina koju je imao u prethodnom mandatu. Mislim da su birači upravo takvoj politici i dali povjerenje. Dakle, očekujemo nastavak još sadržajnije i kvalitetnije suradnje. Dodanu vrijednost i snagu našoj koaliciji daje i činjenica da je predstavnik nacionalnih manjina ušao u Vladu kao njen potpredsjednik, što bi trebalo doprinijeti i većoj uspješnosti ove koalicije.

SURADNJA NA BAZI POVJERENJA A NE UCJENA

■ **Koji su bili najveći problemi u prethodnom mandatu i što u ovom mandatu očekujete ispraviti i promijeniti?**

Ako govorimo o radu prethodne Vlade mora se istaknuti da se ta vlada suočila s teškim i dubokim ekonomskim, socijalnim i političkim krizama: prekid suradnje s MOSTOM, Agrokor, brodogradilišta, stalna nastojanja desnih političkih snaga da se prekine i okonča suradnja s manjinama, da podsjetimo samo na pokušaje organiziranja referenduma koji je za cilj imao umanjivanje manjinskih prava... I na kraju sama korona kriza, koja se nastavlja i s čijim se nekim teškim posljedicama tek trebamo suočiti. To je sigurno uzimalo puno energije i bitno otežavalo ispunjavanje nekih zacrtanih ciljeva i programa prethodne Vlade. Ipak, usprkos teške socijalne i gospodarske situacije koja se nastavlja korona krizom (s čijim teškim posljedicama ćemo se vjerojatno još dugo suočavati) postoji jaka odlučnost Vlade da se, kada su manjine u pitanju, naprave novi, neophodni iskoraci kako bi se osigurala što efikasnija primjena zakona i ostvarivanje svih onih aspekata manjinskih prava u kojima je do sada bilo problema te da se ti iskoraci i promjene rade u uskoj vezi i suradnji s nacionalnim manjinama odnosno njihovim predstavnicima.

■ **Kakve konkretne nove sadržaje i promjene nacionalne manjine očekuju od nove Vlade? Postoje li neki uvjeti i standardi koji se moraju poštovati?**

U koncipiranju naše suradnje nisu postavljani uvjeti već se nastojalo definirati konkretne i dugoročnije sadržaje. Naravno, očekujemo i neke ključne stvari kao što su jača borba protiv govora mržnje i općenito zločina iz mržnje, bolja i efikasnija provedba zakona koji reguliraju manjinska prava, posebno onih

Boris Milošević

u domeni uporabe manjinskih jezika i pisma te obrazovanja nacionalnih manjina. Naravno i efikasniju provedbu Operativnih programa za nacionalne manjine, koji su prvi put doneseni upravo u mandatu prethodne Vlade, a u ovom se ta vrijedna praksa nastavlja. Mislim da je već u prethodnom mandatu ostvareno jedno međusobno povjerenje koje ne traži uvjetovanja već viši stupanj angažiranja svih relevantnih subjekata kako bi se ostvarila dogovorena politika.

BORBA PROTIV ZAKONSKIH NEEFIKASNOSTI I BLOKADA

■ **Koalicija je rezultirala i mjestom predstavnika nacionalnih manjina u Vladi. Što će biti konkretni sadržaji vašeg rada? Pripremate li neke posebne inicijative, programe i projekte? Na čemu će biti naglasci? Što će konkretno vaš resor ponuditi upravo nacionalnim manjinama?**

Nije prvi put da manjine imaju člana Vlade. I prethodni član Vlade iz redova manjina, Slobodan Uzelac, pokrivao je slično područje kao i ja sada. Kao potpredsjednik formalno vodim koordinaciju za društvene djelatnosti. To znači da imam mogućnost utjecaja na politiku i zakone koji spadaju pod taj resor uključivo i manjinska prava. Moj fokus će biti na izradi strateških planova i projekata koji bi trebali doprinijeti boljoj zaštiti ljudskih i manjinskih prava, dakle važnih pitanja za manjine, ali i za ukupno društvo. Trenutno sam posebno angažiran na izradi novih Operativnih planova Vlade za nacionalne manjine za razdoblje 2020.–2024., a nakon toga ćemo otvoriti i šira pitanja daljnjeg unapređenja ljudskih prava. Koliko bude u mojoj moći nastojati ćemo usmjeravati određena sredstava na značajnije projekte nacionalnih manjina, na projekte koji su važni za pojedine nacionalne manjine, ali i

širu zajednicu u kojoj te manjine žive. Također, nastojat ćemo detektirati određene probleme koji uzrokuju zastoje i neefikasnost u provođenju pojedinih zakona koji reguliraju prava nacionalnih manjina te sagledati mogućnosti da te probleme otklanjamo bilo iniciranjem zakonskih promjena ili njihovom doradom, ili otklanjanjem administrativnih i sličnih zapreka i problema.

Naravno tu je i problem infrastrukturnih projekata za koje, posebno sada, nedostaju i financijska sredstava te ćemo se posebno angažirati da se nalaze i dodatni financijski izvori i kanali kako bi se ti problemi nastavili rješavati.

VAŽNOST OPERATIVNIH PROGRAMA

■ **Godina, koja se bliži kraju, ujedno je i završetak realizacije Operativnih programa Vlade za nacionalne manjine 2017.–2020., prvi takav dokument koji je usvojila neka hrvatska vlada. Kako su nacionalne manjine zadovoljne njihovom provedbom? U čemu se uspelo, a u čemu ostalo ispod postavljenih ciljeva i danih mogućnosti? Na čemu će se posebno inzistirati u novim Operativnim programima koji su u pripremi? Hoće li biti promjena u metodologiji, sadržajima, organizaciji?**

Generalno gledajući mogli bi reći da su nacionalne manjine uglavnom zadovoljne realizacijom Operativnih programa. Zbog niza objektivnih pa i subjektivnih okolnosti nije se u svemu uspelo. Naravno, postoje razlike u realizaciji pa time i u zadovoljstvu od manjine do manjine, ali opet ističem Operativni programi su bili veliki iskorak u odnosima Vlade i nacionalnih manjina i donijeli su značajne promjene i pomake. Činjenica da s Operativnim programima nastavljamo i za razdoblje od 2020. do 2024. predstavlja priliku, ali obavezu da propuste ispravimo i ustrojimo kvalitetan mehanizam realizacije dogovorenih projekata i kontrole odgovornosti za njihovo izvršavanje i realizaciju.

Najznačajniji problemi koji su ostali neriješeni bez sumnje su u sferi obrazovanja, uporabe jezika i pisma. Dakle najosjetljivija su bila složena pitanja političke naravi. Ali, idemo dalje. Idu, kao što smo rekli, novi Operativni programi i mislim da ćemo u ovom mandatu biti puno efikasniji i kao što sami programi

PROCES POMIRENJA TREBA DONIJETI SIGURNOST, RAVNOPRAVNOST I POVJERENJE

■ **Jedan od vrlo važnih aspekata djelovanja nove Vlade s jedne i srpske zajednice u Hrvatskoj s druge strane je i poticanje procesa pomirenja i pune normalizacije odnosa. Kako ocjenjujete taj proces? Što su po vama ključne pretpostavke i uvjeti da on zaživi i da konkretne rezultate i u čemu bi se taj napredak i ti rezultati trebali posebno ogledati i pokazati?**

Treba reći da je to vrlo osjetljiv pa i težak proces. Ujedno i vrlo važan proces za čitavo hrvatsko društvo, a ne samo srpsku zajednicu kao što neki misle. Taj proces utiče i može i treba imati pozitivan učinak na opću klimu tolerancije i razumijevanja u hrvatskom društvu i to je važno za sve, za sve nacionalne manjine i za većinsko stanovništvo. Taj proces je jedan od temelja razvoja tolerancije u društvu i otvaranje jednog dijaloga kojeg do sada nismo imali.

Ključno je da se tom procesu priđe iskreno, s povjerenjem, da se shvati da se radi o dugoročnom procesu na kojem ćemo, vjerujem, raditi cijeli mandat i ostaviti dobar temelj da se on dalje razvija. Za srpsku nacionalnu manjinu taj proces trebao bi donijeti sigurnost, ravnopravnost, da se mogu osjećati onim što jesu i uživati normalnu građansku ravnopravnost u kojoj ima mjesta i za neke drugačije poglede na neka povijesna događanja koja su različita i od nekih službenih i uvriježenih narativa, a da to odmah ne bude shvaćeno na pogrešan način. Proces podrazumijeva dijalog i toleranciju, a to i jeste konačna dobrobit za čitavo društvo. Uvjeren sam da će ova vlada značajnu energiju usmjeriti na razvoj tolerancije i dijaloga u društvu i na bolju komunikaciju prema svim relevantnim dionicima ovog procesa.

POPIS STANOVNIŠTVA VAŽAN JE ZA OSTVARIVANJE MANJINSKIH PRAVA

■ Sljedeće godine je i popis stanovništva. Što očekujete i što poručujete?

Očekujemo suradnju i bolju komunikaciju. Mislim da će svi dionici manjinske politike dati svoj važan doprinos u osvješćivanju značaja toga popisa te ohrabriranju pripadnika nacionalnih manjina da slobodno izraze svoju pripadnost, jer rezultati popisa su i važan činilac za ostvarivanje pojedinih manjinskih prava koja proizlaze iz Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina i drugih zakona važnih za nacionalne manjine. Stoga i pozivam sve pripadnike nacionalnih manjina da se ne plaše izraziti svoju nacionalnu pripadnost jer i to je važan test koliko kao društvo napredujemo u toleranciji i demokraciji.

kažu – operativniji. Nadam se da ćemo stare programe dograditi, ali i nove projekte definirati te da ćemo to završiti do kraja ove godine, predstaviti javnosti i usvojiti na Vladi.

■ **Ima li razmišljanja i planova o zakonskim promjenama koje bi unaprijedile položaj nacionalnih manjina u hrvatskom društvu i kako uopće položaj nacionalnih manjina dalje razvijati i unapređivati?**

Promjena zakonske regulative kada su u pitanju manjine je vrlo zahtjevna i složena.

Pa borba za donošenje Zakona o izboru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina je trajala godinama.

Vjerojatno će se mnogi složiti da bi, inače vrlo dobar, Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina u nekim segmentima trebalo doraditi i osigurati bolju provedbu i njegovu efikasnost, ali je za to potrebna dvotrećinska podrška saborskih zastupnika – gotovo neka vrsta konsenzusa, što u ovom momentu baš i nije realno bez obzira koliko se kvalitetne

promjene nudile. Ono što mi se u ovom trenutku čini realnim, a istovremeno i nužnim, jeste promjena Zakona o registru vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, jer je taj zakon u praksi pokazao dosta manjkavosti. Stoga bi bile nužne neke promjene koje bi bile usmjerene na rješavanje nekih esencijalnih pitanja odnosno kojima bi se olakšao rad vijeća i predstavnika nacionalnih manjina, a to je važno za funkcioniranje tzv. manjinske samouprave koja je jedan od stupova naše manjinske politike.

UPRKOS KRIZI OPTIMIZMA NE MANJKA

Proteklu godinu obilježilo je niz izrazito turbulentnih i složenih zbivanja od korona krize do parlamentarnih izbora koji su donijeli, možda, do sada jednu od najčvršćih suradnji nacionalnih manjina i aktualne Vlade, što je navijestilo i otvorilo niz novih mogućnosti i perspektiva za nacionalne manjine, ali i ukupne društvene tokove...O tome kako vide aktualnu manjinsku situaciju u hrvatskom društvu i što očekuju u narednom razdoblju pitali smo neke od članova Savjeta za nacionalne manjine i saborske zastupnike.

Robert Jankovics, potpredsjednik Kluba nacionalnih manjina u Hrvatskom saboru i zastupnik mađarske nacionalne manjine

IMAMO VRLO DOBAR SUSTAV FUNKCIONIRANJA I ORGANIZIRANJA NACIONALNIH MANJINA KOJI UČINKOVITO DJELUJE I U KRIZNIM VREMENIMA

Drugi mandat za redom svih osam zastupnika nacionalnih manjina dalo je podršku premijeru Andreju Plenkoviću i formiralo čvrstu koaliciju s njegovom Vladom. Taj kontinuitet je potpuno logičan politički potez, jer su ovom koalicijom zastupnici nacionalnih manjina faktički podržali i volju hrvatskih birača koji su uvjerljivom većinom dali potporu političkoj opciji premijera Plenkovića. Naravno da su važna pitanja nacionalnih manjina našla i značajno mjesto u programu nove Vlade. To se vidi i u novim Operativnim planovima za nacionalne manjine za razdoblje 2020. – 2024. godine. Ujedno, ulaskom predstavnika nacionalnih manjina u Vladu naša suradnja je dobila novu kvalitativnu i operativnu dimenziju te mislim da će učinak i realizacija novih Operativnih programa biti

još efikasniji. I inače smatram da je riječ o najznačajnijim dokumentima za poboljšanje položaja nacionalnih manjina koje su hrvatske vlasti ponudile manjinama od usvajanja Ustavnog zakona.

Pokrenut je i proces pomirenja i pijeteta svim žrtvama. To je složen i dugotrajan proces, ali on i dolazi kao rezultat dobre suradnje nacionalnih manjina i Vlade u prethodnom mandatu.

Korona kriza je pogodila gotovo sve aspekte društvenog, gospodarskog i političkog života pa time i aktivnosti nacionalnih manjina. Međutim, iako se svi predviđeni programi neće moći realizirati, planirana sredstva će biti iskorištena za daljnji razvoj udruga i institucija nacionalnih manjina i jačanje njihove infrastrukture.

To je omogućeno odlukama Savjeta za nacionalne manjine, odnosno dopunama kriterija za financiranje. Time se pokazalo da imamo vrlo dobar sustav funkcioniranja i organiziranja nacionalnih manjina koji učinkovito djeluje i u kriznim vremenima i da ćemo uz odgovarajuću potporu Vlade, realnu potporu u danim kriznim okolnostima, zaštititi i koliko je moguće dalje razviti naše obrazovne, kulturne i druge kapacitete, posebno i informativne koji imaju veliki značaj za naše manjine.

Vladimir Ham, potpredsjednik Savjeta za nacionalne manjine iz redova njemačke nacionalne manjine

MANJINE IZ KRIZE MOGU IZAĆI JOŠ JAČE

Najprije želim izraziti zadovoljstvo što ćemo moći nastaviti suradnju sa svim zastupnicima nacionalnih manjina koji su to ostali i u ovom novom izbornom mandatu, jer na tom planu zaista imamo vrlo dobra iskustva. Također, treba posebno pozdraviti novu vrijednost koalicijske suradnje nacionalnih manjina i Vlade, koja se ogleda u činjenici da su manjine dobile potpredsjedničko mjesto u Vladi. To nesumnjivo otvara nove, veće mogućnosti da manjine prema Vladi i nadležnim resorima bolje komuniciraju svoje probleme i potrebe i lakše ih rješavaju. Sigurno očekujemo pozitivne pomake što je već vidljivo i iz procesa pripreme novih Operativnih programa za nacionalne manjine. Za razliku od prethodnih Operativnih programa mislim da će se u ovima osigurati više prostora za tzv. male nacionalne manjine koje nemaju direktnog predstavnika u Saboru pa nisi imale ni zasebne sadržaje u tim dokumentima, što svakako treba mijenjati.

Potpredsjednik sam Federalne unije nacionalnih manjina Europe (FUEN) i mogu zorno svjedočiti da hrvatski normativni okvir manjinskih prava visoko kotira u usporedbi s drugim europskim zemljama, a i

ostvarivanje tih prava, posebno u kulturološkoj domeni, značajno napreduje. Međutim, ono s čime smo izrazito nezadovoljni jeste prisutnost manjina u medijima, posebno javnim medijima i njihov odnos prema nacionalnim manjinama. To se mora mijenjati i moramo naći načina da i uz pomoć Vlade, u ovom novom koalicijskom ozračju dođemo do jednog kvalitetnijeg medijskog prostora i pristupa za nacionalne manjine.

Suvišno je isticati da je korona kriza pogodila sve pa tako i nacionalne manjine, ali što se nacionalnih manjina tiče prije svega treba zaista pozdraviti odluku Vlade da za sada ne dira i ne smanjuje sredstva za nacionalne manjine. S druge strane treba istaći važnu i dobru odluku Savjeta da omogući produktivnu transformaciju trošenja sredstava namijenjenih kulturnim programima nacionalnih manjina. Tako vjerujem da iz ove krize manjine odnosno njihove institucije i udruge mogu izaći jače i sposobnije da u narednom periodu još kvalitetnije razvijaju svoje kulturne i druge projekte.

Zorica Velinovska, članica Savjeta za nacionalne manjine iz redova makedonske nacionalne manjine

OSNAŽITI ZASTUPLJENOST SVIH MANJINA

Evidentna je politika da su manjine integralni dio hrvatskoga društva. Mišljenja sam da dobar odnos s nacionalnim manjinama nove hrvatske Vlade, u ovom mandatu, postaje još kvalitetniji i precizniji. Rezultate vidimo u obliku unaprijeđenog koalicijskog odnosa, više društvene tolerancije, manje govora mržnje, pozitivan smjer k europeizaciji i demokratizaciji hrvatskog društva. U ovom mandatu, u Vladi, nacionalne manjine imaju svog člana. Boris Milošević je na potpredsjedničkoj poziciji za društvene djelatnosti i ljudska prava. To govori o pozitivnom smjeru u suradnji i međusobnom povjerenju na relaciji Vlada i nacionalne manjine. Za održivost manjinske politike najvažnije je osnaživati međuetničku toleranciju u nizu javnih politika koje su srodne i kompletnarne manjinskoj: kulturnoj, medijskoj i obrazovnoj zastupljenošću manjinskih tema u hrvatskim medijima i u obrazovnim sadržajima te ekonomskoj i razvojnoj. Dakle, ne stvaranje "privilegiranih građana", već kohezija u multietničkom društvu. Jednakost i nediskriminacija.

Operativni programi za nacionalne manjine za razdoblje 2017.–2020. godine, koje je po prvi puta usvojila jedna hrvatska Vlada uopće, bili su važan dokument za unapređenje položaja nacionalnih manjina. Provedba je ponekad bila suočena s izazovima i poteškoćama, što zbog nedovoljne informiranosti, ili nedovoljnog prepoznavanja mogućnosti za uključivanje u programe. Ali je važno istaknuti da su u proteklom razdoblju realizirani projekti koji su ne samo od značaja i interesa za pripadnike nacionalnih manjina, već i od interesa za sve građane Republike Hrvatske. Što se tiče novih Operativnih programa za nacionalne manjine, smatram da u razdoblju 2020. – 2024. godine treba dodatno osnažiti zastupljenost i ostalih manjina koje do sada nisu imale posebne sadržaje.

Darko Šonc, član Savjeta za nacionalne manjine iz redova slovenske nacionalne manjine

KOALICIJA JE PRILIKA DA SE NEKI VAŽNI PROBLEMI POČNU KONAČNO RJEŠAVATI

Nova koalicijska Vlada je velika šansa za nacionalne manjine i mislim da su ovom koalicijom stvoreni i ključni preduvjeti da se neki važni problemi, koji se dugo vuku, konačno počnu rješavati. Među tim promjenama svakako bi mjesto trebalo naći i novo razmišljanje o zastupanju nacionalnih manjina. Koncept koji danas imamo da netko zastupa npr. 12 nacionalnih manjina je neodrživ, neučinkovit i nefunkcionalan. To, naravno, ne znači da bi svaka manjina trebala u Saboru imati svog zastupnika, ali postoje modeli da se to rotirajućim, ili podijeljenim mandatima izbalansira i dovede u neku ravnotežu.

Nefunkcionalnost ovakvog sustava posebno se pokazala i u vezi Operativnih programa u prethodnom mandatu, kada su nacionalne manjine koje nemaju svog predstavnika u Hrvatskom saboru prošle prilično loše pa primjerice Slovenci nisu uspjeli progurati ni jedan svoj projekt. Ipak, mislim da su se ti nedostaci osvijestili i da će se u novim Operativnim programima naći mjesta i za ostale nacionalne manjine i njihove konkretne i specifične potrebe. Konkretno, naše su potrebe vrlo izražene kada je u pitanju prostor za naš rad. Naša su kulturna društva izuzetno aktivna, ali bez prostora ne mogu djelovati i zbog toga se neka počinju gasiti.

Ovaj koalicijski mandat bi trebalo iskoristiti i za još neka važna pitanja, među kojima su sigurno daljnje poboljšavanje uvjeta obrazovanja na jeziku i pismu nacionalnih manjina. Nadalje, tu je ostvarivanje zakona o uporabi jezika i pisma nacionalnih manjina, posebno kada je riječ o pitanjima dvojezičnosti. Zaista je neprihvatljivo da to još, shodno zakonu i nakon toliko godina nismo u stanju cjeloviti i kvalitetno riješiti. Tu su i pitanja zapošljavanja pripadnika nacionalnih manjina itd. Sve to se u ovim novim okolnostima može mirno staviti na stol i pokrenuti proces rješavanja tih pitanja i problema koja zaista opterećuju nacionalne manjine, neke više neke manje, ali problemi su tu.

Ipak, Hrvatska je do sada puno napravila na normativnom nivou, na razini zakonodavne zaštite manjinskih prava pa je sada prilika da se neke važne stvari puno kvalitetnije oživotvore i u praksi. Treba iskoristiti mogućnosti koje zakoni nude. Tu su, da budemo iskreni, zakazale i manjine, ali ponekad još više i strukture hrvatske vlasti. A, možemo graditi jedno kvalitetno integralno društvo bogato različitostima na dobrobit manjina i većine.

Ocjene civilnog društva: POTREBA STALNOG I INTEZIVNOG RADA NA POBOLJŠANJU ZAŠTITE I RAZVOJU MANJINSKIH PRAVA

Kada su u pitanju zaštita prava nacionalnih manjina u hrvatskom društvu česte se ocijene kako je ta zaštita na visokom deklarativnom i normativnom nivou te među boljim u EU. Međutim realnost zaštite manjinskih prava ne može se mjeriti samo deklarativnim i normativnim stanjem i postignućima te je realna kvaliteta i napredak te zaštite i razvoj manjinskih prava puno evidentniji kroz redovita godišnja izvješća koje pojedine institucije civilnog društva dostavljaju hrvatskoj javnosti ali i hrvatskim vlastima (Sabor, Vlada). Nažalost ta izvješća u pravilu pokazuju značajna odstupanja i zaostajanje za deklarativnim i normativnim nivoom te upućuju na potrebu stalnog i intenzivnog rada na dogradnji sustava manjinske politike, zaštite i razvoja manjinskih prava.

Govoreći o redovitom godišnjem izvješću Pučke pravobraniteljice Hrvatskom saboru u kojem se donosi analiza i ocjena stanja zaštite prava i sloboda u Hrvatskoj za 2019. godinu u odnosu na stanje prava nacionalnih manjina, zamjenica pučke pravobraniteljice Tena Šimonović Einwalter i predsjedavajuća Europske mreže tijela za jednakost, je u intervjuu za potrebe projekta "Manjinski forum: izazovi multietničnosti u hrvatskom društvu" (travanj 2020.) istakla kako "je unatoč tome što su prava nacionalnih manjina u Hrvatskoj normativno relativno dobro zaštićena, situacija u praksi bitno drugačija, s mnogo problema te da to ne ovisi samo o Ustavu odnosno Ustavnom zakonu i drugoj regulativi uključivo i međunarodne akte, već da stanje i ostvarivanje pojedinih manjinskih prava značajno ovisi i o spremnosti zajednice na njihovo uvažavanje".

Ocijenila je da smo, "nažalost, suočeni i s neprihvatljivom situacijom da pojedini politički i društveni akteri šalju poruke kako nacionalne manjine navodno imaju prevelika prava, što je potpuno u suprotnosti s kulturom tolerancije, inkluzije i bogatstva različitosti". Također, "da i dalje zabrinjava činjenica kako izostaju jasne i nedvosmislene osude antimanjinskih izgređa s najviših političkih instanci vlasti, a upravo bi to trebala biti vrlo važna društvena poruka građanima i najširoj javnosti, poruka koja nije samo osuđujuća već može imati i značajnu preventivnu funkciju".

Šimonović Einwalter upozorava da su "područja ugroženosti prava pojedinih nacionalnih manjina i dalje prisutna na planu obrazovanja, pravu na medije, zapošljavanju u javnim službama, uporabi jezika te da treba posebno istaknuti i čestu izloženost govoru mržnje" te naglašava kako "javnost ima pogrešnu percepciju o navodno velikim pravima nacionalnih manjina, dok s druge strane istovremeno imamo praksu i podatke koji to u potpunosti demantiraju. Na primjer, zaposlenost i zastupljenost pripadnika nacionalnih manjina u pojedinim segmentima javne uprave, sudstva, policije, vojske je negativno proporcionalno. Ponekad i osjetno ispod onoga na što bi imali pravo. Tako, iako pripadnici nacionalnih manjina čine skoro 8 posto stanovništva njihov udio među zaposlenima u javnoj i državnoj upravi te pravosuđu iznosi tek nešto više od 3 posto. Pogrešne percepcije postoje i npr. kada je u pitanju pravo na uporabu jezika i pisma pa se taj problem gotovo isključivo svodi na upotrebu ćirilice u Vukovaru, a izostaje uvid da mnoge jedinice lokalne i područne samouprave koje pravo na upotrebu manjinskog jezika imaju u svojim statutima to pravo nedostavno

primjenjuju, provode ga u znatno manjem opsegu nego što ih na to obavezuje zakon". Ovome bi se mogla dodati i činjenica da Savjet za nacionalne manjine godinama upozorava i traži od vodstva HRT-a bolji medijski tretman, ali bez uspjeha pa se tako ne ostvaruje i pravo na tv programe na jezicima pojedinih nacionalnih manjina kao i to da nema redakcije za nacionalne manjine, iako je to obaveza HRT-a.

NEDOSTATAK JAVNIH POLITIKA

I prema redovitom godišnjem Izvješću Kuće ljudskih prava (Ljudska prava u Hrvatskoj: pregled stanja za 2019. godinu), kako je upozorio programski direktor ove institucije Ivan Novosel, stanje ljudskih prava u Hrvatskoj stagnira, što po logici stvari posebno pogađa upravo nacionalne manjine. Manjine u Hrvatskoj i dalje nailaze na probleme u ostvarivanju svojih prava. U 2019. nije bilo značajnog napretka u provedbi Ustavnog zakona o pravima nacionalnih manjina, a njegova provedba je otežana uglavnom zbog nepostojanja odgovarajućih sankcija za nepridržavanje odredaba Zakona. U javnosti je i dalje prisutan govor mržnje, posebice na društvenim mrežama, koji je usmjeren na srpsku, ali i romsku manjinu. Njega karakterizira etnička netrpeljivost i povijesni revizionizam. U takvim okolnostima, manjinama je još teže ostvariti svoja prava, a problemi koji nisu rješavani godinama još uvijek su prisutni. Tako smo i dalje u situaciji gdje mnogi Srbi povratnici još uvijek nisu u mogućnosti ostvariti svoja imovinska prava, provesti ostavinske rasprave, ostvariti vlasništvo te uskladiti zemljišnoknjižno i katastarsko stanje zbog čega je njihova imovina i dalje izložena uzurpaciji i devastaciji.

Pripadnici romske nacionalne manjine i dalje se suočavaju s brojnim preprekama u ostvarivanju svojih prava, posebice u zapošljavanju i pristupu socijalnim uslugama, a mnogi Romi i dalje žive u neadekvatnim životnim uvjetima. Zabrinjavajući su i podaci o još uvijek prisutnoj segregaciji Roma u obrazovnom sustavu te o neprovođenju provjere kvalitete obrazovanja u segregiranim razredima. Blaži kriteriji obrazovanja koji se primjenjuju u većinski romskim razredima rezultiraju nesrazmjernošću u općem znanju, što doprinosi stvaranju obeshrabrujućeg okruženja za nastavak obrazovanja Roma. Mnoga romska djeca nisu mogla pohađati program predškole, jer im lokalna samouprava nije osigurala prijevoz do institucija s predškolskim programom. Sve su to problemi koji traže aktivan rad institucija i dijaloga sa manjinama, a koji će postati još veći u budućnosti ako ih sada ignoriramo. Kao ključni

problem u stagnaciji ljudskih i manjinskih prava Novosel ističe nedostatak javnih politika kojima se štite, promiču i unaprjeđuju ljudska prava te podiže svijest o njihovoj važnosti, na lokalnoj, nacionalnoj i međunarodnoj razini, čime izostaje sustavan rad na suzbijanju i prevenciji kršenja te na ostvarenju standarda ljudskih prava. Drugi dio koji koči pomak je situacija u kojoj se društveni problemi, poput netolerancije, govora mržnje, diskriminacije i nasilja motiviranog mržnjom rješavaju samo reaktivno i površno. U javnosti se nedovoljno jasno osuđuju takve pojave, dok se istovremeno nedovoljno ulaže u prevenciju. "Dodatno, građanski odgoj i obrazovanje je i dalje zanemaren i marginaliziran u obrazovnom sustavu. Dok god ljudska prava ne prepoznamo kao osnovu za razvoj politike, neće biti sustavnih pomaka naprijed", ističe Novosel.

MANJKAVA DRŽAVNA IZVJEŠĆA

Hrvatska je Vlada u ožujku 2019. godine objavila 5. Izvješće o provedbi Okvirne konvencije za zaštitu prava nacionalnih manjina (najznačajnijeg europskog dokumenta u politici zaštite manjinskih prava), za razdoblje 2014-2018., čija je evaluacija još u toku. Jedino Alternativno izvješće o primjeni Okvirne konvencije, na što su pozvani i udruge nacionalnih manjina i civilni sektor, objavilo je Srpsko narodno vijeće, ali samo za srpsku nacionalnu manjinu početkom ove godine. Autor ovog Alternativnog izvještaja SNV Ljubomir Mikić upozorava kako u analiziranom petogodišnjem razdoblju nije došlo do ključnog i značajnijeg napretka u ostvarivanju zajamčenih prava i sloboda, odnosno zaštite pripadnika srpske zajednice. Brojni problemi i dalje ostaju neriješeni. Štoviše, kako se i zaključuje u novom Alternativnom izvještaju, u prethodnom petogodišnjem razdoblju bilježi se nastavak i intenziviranje trenda degradiranja zaštite i otežavanja ostvarivanja pojedinih prava pripadnika srpske nacionalne manjine. Govoreći o uzrocima takvog stanja Mikić posebno ističe da formalno iskazana posvećenost hrvatskih vlasti zaštiti manjina mora biti konkretizirana u praksi, što zahtjeva stvarnu političku volju i odlučnost. Državna izvješća o ostvarivanju manjinskih prava uglavnom se usredotočuju na to što su pojedina državna tijela radila i koje su mjere poduzimala, dok je evidentan izostanak detaljnijih informacija i analiza do čega su taj rad i te mjere konkretno doveli, odnosno jesu li i u kojoj mjeri konkretno utjecali na unaprjeđenje zaštite i ostvarivanja prava manjina u praksi te ako nisu, koji su razlozi za to i što je konkretno poduzeto da isti postanu učinkovitiji. ●

Intervju: **Dr. sc. Vesna Crnić-Grotić**, redovna profesorica međunarodnog prava na Pravnom fakultetu Sveučilišta u Rijeci te predsjednica Odbora stručnjaka Vijeća Europe za praćenje provedbe europske Povelje o regionalnim i manjinskim jezicima

HRVATSKA IMA NAJVIŠI PRAG ZA PRIMJENU JEZIČNIH PRAVA NACIONALNIH MANJINA I TO TREBA MIJENJATI

Hrvatska ima obavezu da radi na jačanju tolerancije kada su u pitanju jezična prava nacionalnih manjina. Tu je obavezu naša država preuzela ratificirajući Povelju o regionalnim i manjinskim jezicima Vijeća Europe i na tome treba sustavno raditi te bez obzira na ratne traume nastojati afirmirati zajedničku kulturnu baštinu, suživot i toleranciju. Naš jezični prag je najviši među potpisnicama europske Povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Svi se drže praga od 5, 15 do najviše 20 posto. Jedino mi imamo prag da treba biti jedna trećina pripadnika nacionalne manjine na nekom području da se mogu ostvarivati određena jezična prava, odnosno da bi se uvela upotreba u službene svrhe. Ono što je pak pohvalno jeste da nemamo praga kada se radi o korištenju manjinskih jezika u obrazovne svrhe.

■ Hrvatska je prošle godine podnijela svoje 6. Izvješće o primjeni Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. U ožujku ove godine stiglo je i Mišljenje Odbora stručnjaka VE koji prati provedbu Povelje o regionalnim ili manjinskim jezicima. Koje su njihove ključne ocijene i eventualne zamjerke?

Hrvatska je malo kasnila s podnošenjem Izvještaja tako da je u ovaj izvještajni period ušlo dosta dugo razdoblje od 2015. do 2019. godine. To znači da su u tom izvještaju obuhvaćena i neka događanja koja su bila direktno usmjerena protiv manjinskih jezika, kao što je to bio slučaj s inicijativama za zabranu ćirilice u Vukovaru. To je onda naravno našlo i svoju refleksiju u Izvještaju odnosno u ocjenama koje je dao Odbor stručnjaka za provedbu Povelje. Kao najveći nedostaci naznačeni su problemi ravnopravne uporabe manjinskih jezika u službenom javnom komuniciranju kako je to predviđeno našom zakonskom regulativom, barem u onim sredinama (općinama, gradovima) u kojima ima dovoljan broj pripadnika nacionalnih manjina. Treba napomenuti da se u Povelji ne govori o pragovima. U njoj se ne koristi taj termin već se rabi koncept dovoljnog broja govornika koji bi mogli opravdati posebne jezične mjere i rješenja, dok mi baratamo pojmom "jezičnog praga", koji je uz to kod nas vrlo visok, najviši (1/3 u nekoj administrativnoj jedinici) među svim zemljama koje su prihvatile ovu Povelju. Na to se Odbor ponovno osvrnuo i apostrofirao taj problem ukazujući da bi Hrvatska trebala odustati od tog koncepta brojčanog praga i gledati gdje ima dovoljan broj govornika nekog manjinskog jezika da bi se određene jezične mjere mogle koristiti i implementirati.

NEGATIVNI TRENDOWI

■ Da li su neki manjinski jezici u Hrvatskoj posebno ugroženi? Što je s Romima i njihovim jezicima? Kako rješavati problem njihove višejezičnosti i kako uopće romski jezik ili jezike uvesti u škole?

Odbor razlikuje romske jezike romani chib i bajaški. Hrvatska je prilikom ratifikacije Povelje stavila rezervu da neće primjenjivat Povelju u odnosu na neteritorijalne jezike što se po mišljenju Odbora odnosi na romani chib. Međutim, bajaški romski jezik bi bio pokriven Poveljom, jer se ne može smatrati neteritorijalnim jezikom i Odbor je već tražio da Hrvatska primjeni zaštitne mjere u odnosu na bajaški romski jezik. To prvenstveno znači da bi trebalo uvesti bajaški u obrazovni sustav romske nacionalne manjine te da bi taj jezik trebao uživati određenu promociju u javnoj upotrebi. To pak ne znači da taj jezik treba uvesti u službenu upotrebu, jer on nije pod posebnom zaštitom, već ga samo promovirati kroz medije i na neke druge načine čime bi se potvrdilo da je i taj jezik jedan dio identiteta Hrvatske.

■ Kakva je situacija u odnosu na prethodno izvješće i prethodni evaluacijski ciklus?

Kao što sam već rekla izvještajni period je bio dug i u njega su ušli određeni negativni trendovi u kojima se određene političke opcije u Hrvatskoj zalazu za zabranu korištenja ćirilice pisma na određenim lokalitetima, što svakako nije dobro odjeknulo. Također, to je bio period u kojem je dosta porastao govor mržnje prema pripadnicima nacionalnih manjina pa i to ima svoje mjesto u izvještaju i, općenito, jedan porast netolerancije. Srećom, možemo konstatirati da su ti trendovi u jednom djelu

zaustavljeni, ali isto tako moramo kazati da prihvaćenost ćirilice pisma kao djela identiteta srpske zajednice u Hrvatskoj još nije sasvim zaživjela. Ukupno gledajući moramo razlikovati situacije pojedinih nacionalnih manjina. Tako možemo reći da talijanska nacionalna manjina uživa najveći stupanj prava, mađarska i češka nacionalna manjina uživaju prilično visok stupanj svojih jezičnih prava, dok su srpski jezik i pismo i dalje posebno pitanje.

NAPREDUJEMO ALI NE DOVOLJNO

■ Ovo je bilo 6. Izvješće, odnosno šesti evaluacijski ciklus hrvatske provedbe Europske povelje o regionalnim i manjinskim jezicima. Kako ocjenjujete ovaj period od 1997., kada je Hrvatski sabor ratificirao ovaj važni europski dokument vezan za manjinska prava? Koliko smo napredovali? Koliko pak zaostajemo ili stagniramo u odnosu na zahtjeve iz ove Povelje?

Rekla bih da ipak jesmo napredovali. Povelja se primjenjuje dvadeset godina i u tom periodu je dosta stvari krenulo naprijed. Svijest o potrebi zaštite manjinskih jezika raste pa ako hoćete jača i njihov osjećaj identiteta. Tako, ako gledate npr. situaciju u obrazovanju tu su dosta pozitivni pomaci, a napredaka ima i u službenom korištenju manjinskih jezika. Ako gledamo korištenje talijanskog jezika u Istri onda bi to bio jedan pozitivan model kojega bi bilo dobro primjenjivati i u drugim slučajevima. Međutim, Hrvatska često ima problem s primjenom svojih zakonskih rješenja, a to je slučaj i na ovom području. Imamo dobre zakone, ali provedba često kiksa ili osjetno zaostaje. Imamo dobar Ustavni zakon o pravima nacionalnih manjina, ali se u gotovo svim izvještajima ponavljaju isti problemi njegove primjene pa to ukazuje i na nedostatak političke volje da bi stvari ipak išle puno bolje, a mogle bi.

ĆIRILICU TREBA AFIRMIRATI KAO DIO ZAJEDNIČKE KULTURNE BAŠTINE

■ Dugo se kao društvo suočavamo s problemom ćirilice. Što bi bilo tolerantno, europsko rješenje tog problema i kako javnost motivirati i senzibilizirati da to prihvati?

Država ima obvezu raditi na jačanju tolerancije kada su u pitanju jezična i druga prava. Tu je obavezu Hrvatska preuzela ratificirajući Povelju i to je jedna važna preporuka

Odbora stručnjaka za provedbu Povelje. Hrvatska na tome treba sustavno raditi i bez obzira na ratne traume treba nastojati afirmirati zajedničku kulturnu baštinu, suživot i toleranciju, a u to spada i ćirilica (koju osim Srba dijele i neke druge nacionalne manjine u Hrvatskoj). Nije Hrvatska jedina s takvim problemima u Europi, ali upravo zato treba raditi na razvoju europskih vrijednosti pa smo i mi pozvani raditi na tome.

TV PROGRAMI NA MANJINSKIM JEZICIMA

■ Manjine imaju puno pritužbi i problema u odnosu na mainstream medije. Poglavitito na glavni javni servis HRT. Kakve su u tom pogledu naše obaveze u odnosu na Povelju i zastupljenost manjinskih jezika u glavnom javnom servisu?

Iako spadam među one koji imaju vrlo pozitivno mišljenje prema najpoznatijoj manjinskoj emisiji, odnosno multietničkom magazinu,

“Prizma” treba reći da je Odbor ostao dosta kritičan prema toj emisiji i to upravo zato jer je pojavljivanje manjinskih jezika u toj emisiji u velikoj mjeri nedostatno i neregulirano. Manjinski jezici se koriste sporadično, arbitrarno i to korištenje ovisi o raznim okolnostima. Korisnici, odnosno pripadnici manjinskih jezika ne mogu sa sigurnošću računati da će redovito i u određenim terminima čuti svoj jezik. Povelja je pak tu vrlo decidirana. Prije svega, u Povelji se nude različite opcije u korištenju manjinskih jezika i Hrvatska može birati na koji način će medijski koristiti manjinske jezike (što će ponuditi, što garantirati). Hrvatska je izabrala da će imati programe na manjinskim jezicima odnosno na sedam manjinskih jezika koje je posebno zaštitila. To znači da bi trebala osigurati redovitu upotrebu tih jezika pa makar

jednom tjedno, jednom u 15 dana, jednom mjesečno, ovisno o mogućnostima, ali da to bude redovito, da to bude predvidljivo.

■ **Kako uopće ocjenjujete stanje tolerancije prema problemu manjinskih jezika u Hrvatskoj? U javnosti je vrlo rašireno mišljenje da smo previše “popustljivi” prema manjinskim pravima, da imamo niske pragove za uvođenje dvojezičnosti i slično. Koliko je to točno?**

Kao što sam već rekla naš jezični prag je najviši među potpisnicama Povelje (trenutno ih je 25). Svi se drže praga od 5, 15 do najviše 20 posto. Jedino mi imamo prag da treba biti jedna trećina pripadnika nacionalne manjine na nekom području da se mogu ostvarivati određena jezična prava, odnosno da bi se uvela upotreba u službene svrhe. Ono što je

pak pohvalno jeste da nemamo praga kada se radi o korištenju manjinskih jezika u obrazovne svrhe. To znači da bez obzira na broj pripadnika nacionalne manjine, ako ima interesa nastojat će se organizirati neka nastava na manjinskom jeziku, ili bar neko podučavanje tog jezika. Ovdje želim spomenuti jedan zanimljiv problem. To je stav države u odnosu na istroromanski jezik za koji je Odbor utvrdio da spada pod zaštićene jezike, jer je riječ o autohtonom jeziku koji se faktički koristi stoljećima. Stav države je da se ne može dati obrazovanje na tom jeziku, jer ga ne koristi neka posebna nacionalna manjina. A taj stav je u neskladu s Poveljom i Odbor insistira da se takvoj jezičnoj grupi (koja nije posebna nacionalna manjina, ali koristi taj manjinski jezik pa jeste jezična manjina) osigura neki oblik podučavanja tog jezika i njegova očuvanja, jer će bez toga taj jezik izumrijeti.

DRŽAVA MORA RADITI NA JAČANJU TOLERANCIJE

■ **Koliko su manjinski jezici uopće prisutni u javnosti i kako ojačati i razviti njihovu društvenu poziciju i upotrebu?**

Ja bih simbolično rekla da mi s obzirom na našu složenu povijest imamo manjine i – Srbe. I uvijek se mnogo toga gleda kroz tu prizmu. Neke se mjere ne uvode jer bi se od toga mogla okoristiti i srpska nacionalna manjina, a to bi za neke bio problem. Taj diskriminacijski diskurs mi moramo razbiti u našem društvu. Država ima jednaku obavezu prema pripadnicima nacionalnih manjina te svima mora jamčiti ista prava odnosno i ona posebna koja ih pripadaju po nekom kriteriju kao što je to pravo na upotrebu jezika i pisma na područjima gdje za to imaju zakonske uvijete.

PREMA EUROPSKOM ZAKONU O ZAŠTITI NACIONALNIH MANJINA

Federalna unija nacionalnih manjina Europe (FUEN) bila je organizator uspješne kampanje Minority Safe Pack Inicijative kojom se željelo potaknuti EU da doneše paket zakonskih prijedloga kojim bi se dodatno unaprijedila zaštita manjina, njihovih jezičnih prava i kulturnog identiteta, obrazovnih i medijskih prava, ravnopravnog razvoja itd. Prijedlog je trebao ući u službenu proceduru europskog parlamenta i Komisije. Ideje i planovi su bili vrlo ambiciozni. Kakva je trenutna situacija, dokle se došlo i što se na tom planu može očekivati informirali su nas potpredsjednik Savjeta za nacionalne manjine RH i potpredsjednik FUEN-a Vladimir Ham te bivša potpredsjednica Savjeta za nacionalne manjine, a sadašnja koordinatorica za njemačku nacionalnu manjinu u FUEN-u Renata Trischler.

uvjete za ulazak u zakonodavnu proceduru pri Europskoj komisiji.

U međuvremenu je dovršen prvi sažetak prijedloga zakona koji se temelji na europskoj građanskoj inicijativi “Minority SafePack Initiative”. Sažetak na pedesetak stranica je izradio tim pravnih stručnjaka i dokument sadrži odredbe kojima se reguliraju sva područja manjinske zaštite na način kako je to bilo predloženo u inicijativi. One uključuju mjere u područjima obrazovanja, kulture, jezičnih prava, javne uprave, regionalnih fondova, medija, zasebno odredbe za zaštitu prava Roma, državne pomoći i pitanja u svezi manjina bez matične države. Zakonodavni paket

je početkom veljače ove godine predstavljen Europskoj komisiji. Predstavili su ga građanski odbor same inicijative i predsjedništvo FUEN-a. Prijedlozi koje je izradio odbor pravnih stručnjaka se može pročitati na linku: https://www.fuen.org/assets/upload/editor/docs/doc_ir4huwGd_MSPI_Booklet_A4_v3.pdf

Minority Safe Pack je zamišljen kao sigurnosni paket za nacionalne manjine koji bi u obliku europskih zakona ili direktiva donio uravnoteženi standard zaštite nacionalnih manjina na razini čitave Europe i kojih bi se morale pridržavati sve članice Europske unije te i sve zemlje koje su u procesu pridruženja Europskoj Uniji. Spektar pitanja koji bi se želio

Prikupljanje potpisa za potporu europskoj građanskoj inicijativi “Minority Safe Pack Initiative” uspješno je završeno 3. travnja 2018. godine s prikupljenih 1.320.000 potpisa iz 11 država EU od kojih je punovrijedno 1.120.000 potpisa. Time je inicijativa potvrđena i stekla

urediti tom inicijativom je vrlo širok i odnosi se na zaštitu jezika, na pristup medijima, na obrazovanje manjinskim jezicima, očuvanje kulturne i arhivske građe, osnivanje zajedničkog europskog centra za manjinske studije itd... Na prvi pogled možda neka od tih pitanja i zahtjeva za Hrvatsku izgledaju nepotrebno i suvišno, jer je Hrvatska na deklarativno normativnoj razini otišla dosta daleko na planu zaštite manjinskih prava, ali ima država u Europi pa i EU koje nisu dovoljno posvećene zaštiti manjinskih prava i koje su dosta skeptične pa i otvoreno protiv ovakve jedne inicijative u zaštiti manjinskih prava. Ipak, inicijativa je uspjela. Ispunjeni su uvjeti koje je EU propisala da bi ovakve građanske inicijative mogle ući u zakonodavnu proceduru (više od milijun potpisa EU građana te pređen propisani prag odnosno broj minimalno potrebnih potpisa u bar 7 država EU, a u ovom slučaju je to ostvareno u

čak 11 država). Nakon što je inicijativa, koju su pripremili i konkretizirali stručnjaci, početkom godine predana Europskoj komisiji, ova je bila dužna pred Europskim parlamentom organizirati i njeno predstavljanje. To je konačno i ostvareno u listopadu. Tada su predstavnici Minority Safe Pack inicijative pred nekoliko odbora EU parlamenta i zainteresiranim zastupnicima izložili svoje ideje, sadržaj i koncept ove inicijative, odgovarali na pitanja te na neki način u samim europskim institucijama lobirali za to da ova inicijativa nastavi svoj daljnji put prema konačnoj realizaciji. Taj daljnji put je prvo odluka, odnosno mišljenje Europske komisije na kojoj se očekuje da se od 27 članova 14 europskih povjerenika pozitivno očituje o ovoj inicijativi. Sljedeći korak, koji je već zakazan za sredinu prosinca ove godine, biti će plenarna rasprava i glasovanje o Rezoluciji kojom se podržava ova inicijativa. To

bi značilo da u slučaju pozitivnog ishoda, koji se očekuje može početi rad pravnih stručnjaka i eksperata na izradi konkretnih zakonskih rješenja koja će Europska komisija predložiti Parlamentu, koji će o njima raspravljati i glasovati. Inicijatori očekuju uspjeh iako treba reći da ima zemalja članica EU koje nevoljko gledaju na neke zahtjeve i ideje ove inicijative. Primjerice Rumunjska, zbog nekih problema s mađarskom nacionalnom manjinom. Rezerve i skepsu prema inicijativi pokazuju i Francuska i Španjolska zbog svojih unutrašnjih odnosa kada su u pitanju nacionalne manjine. Međutim, snažnu potporu inicijativi daju Njemačka i druge zemlje Unije. Za sada se zna da u europskom Parlamentu pučani, liberali i zeleni podržavaju ovu inicijativu. Očekuje se i podrška značajnog djela zastupnika socijalista. To bi osiguralo snažnu podršku najprije Rezoluciji, a potom i zakonskim prijedlozima. ●

NOVI DESETOGODIŠNJI PLAN EUROPSKE UNIJE ZA POTPORU ROMIMA

Da bi se postigli ti ciljevi bitno je da države članice donesu prave politike. Komisija državama članicama pruža smjernice i utvrdila je popis mjera koje one trebaju poduzeti kako bi ubrzale napredak u postizanju ravnopravnosti Roma, njihove uključenosti i sudjelovanja. Smjernice i razne mjere obuhvaćaju razvoj sustava potpore za Rome žrtve diskriminacije, kampanju podizanja svijesti u školama, potporu za postizanje financijske pismenosti, promicanje zapošljavanja Roma u javnim ustanovama i poboljšanje dostupnosti kvalitetnih kontrola zdravlja, medicinskih probira i planiranja obitelji za Romkinje.

Europska komisija je početkom listopada donijela novi desetogodišnji plan za potporu Romima u EU-u za razdoblje do 2030. godine. U fokusu je sedam ključnih područja: ravnopravnost, uključenost, sudjelovanje, obrazovanje, zapošljavanje, zdravlje i stanovanje. Za svako područje Komisija je utvrdila nove ciljeve i preporuke za države članice o tome kako ih postići. I jedno i drugo služit će kao važni instrumenti za praćenje napretka kako bi se osiguralo da EU ostvaruje daljnje rezultate u pružanju neophodne potpore koja je i dalje potrebna velikom broju Roma koji žive u EU-u.

Tom prilikom potpredsjednica za vrijednosti i transparentnost Věra Jourová je izjavila "Jednostavno rečeno, u proteklih deset godina nismo učinili dovoljno kako bismo pružili potporu romskom stanovništvu u EU. Za to nema isprike. Mnogi od njih i dalje se suočavaju s diskriminacijom i rasizmom. To je neprihvatljivo. Danas ponovo pokrećemo rad na ispravljanju te situacije. Postavili smo jasne ciljeve i ponovo naglašavamo da smo odlučni ostvariti istinske promjene u sljedećem desetljeću".

A povjerenica za ravnopravnost Helena Dalli je istakla "Da bi Europska unija doista postala Njina ravnopravnosti moramo osigurati da se milijuni Roma tretiraju jednako kao svi ostali građani, da su uključeni u društvo i da mogu sudjelovati u društvenom i političkom životu bez iznimke. S ciljevima iz Strateškog okvira koji smo danas donijeli očekujemo da ćemo do 2030. ostvariti istinski napredak prema Europi u kojoj se Romi slave kao dio Unijine raznolikosti, sudjeluju u našim društvi-

ma, imaju sve mogućnosti da daju svoj puni doprinos političkom, društvenom i gospodarskom životu u EU-u i imaju koristi od njega".

Krajnji cilj je potpuna ravnopravnost, ali Komisija je na temelju napretka postignutog za trajanja prethodnog okvira predložila minimalne ciljeve za 2030. To uključuje sljedeće:

- smanjenje broja slučajeva diskriminacije Roma za najmanje polovinu
- udvostručenje postotka Roma koji podnesu prijavu ako dožive diskriminaciju
- smanjenje jaza između Roma i opće populacije u pogledu blagostanja odnosno siromaštva, za najmanje polovinu
- smanjenje jaza u pogledu sudjelovanja djece u ranom i predškolskom odgoju za najmanje polovinu
- u državama članicama sa znatnim udjelom romskog stanovništva, smanjenje postotka romske djece koja pohađaju odvojene osnovne škole za najmanje polovinu
- smanjenje jaza u pogledu razlika na temelju spola u zapošljavanju i u pogledu zaposlenosti općenito za najmanje polovinu
- smanjenje jaza u pogledu očekivanog životnog vijeka za najmanje polovinu
- smanjenje jaza u pogledu stambene zbrinutosti za najmanje jednu trećinu
- osiguravanje da najmanje 95 % Roma ima priključak na vodovodnu mrežu.

Da bi se postigli ti ciljevi bitno je da države članice donesu prave politike. Komisija državama članicama pruža smjernice i utvrdila je popis mjera koje one trebaju poduzeti kako bi

ubrzale napredak u postizanju ravnopravnosti Roma, njihove uključenosti i sudjelovanja. Smjernice i razne mjere obuhvaćaju razvoj sustava potpore za Rome žrtve diskriminacije, kampanju podizanja svijesti u školama, potporu za postizanje financijske pismenosti, promicanje zapošljavanja Roma u javnim ustanovama i poboljšanje dostupnosti kvalitetnih kontrola zdravlja, medicinskih probira i planiranja obitelji za Romkinje.

Komisija poziva države članice da do rujna 2021. dostave nacionalne strategije i da svake godine dostavljaju izvješća o njihovoj provedbi. Komisija će pratiti napredak u ostvarivanju ciljeva postavljenih za 2030., oslanjajući se na podatke iz anketa koje provodi Evropska agencija za temeljna prava i na temelju inputa od civilnog društva. Provest će se i detaljna evaluacija cijelog novog desetogodišnjeg plana na sredini programskog razdoblja.

Novi strateški okvir EU za Rome prvi je direktni doprinos provedbi Akcionog plana EU protiv rasizma 2020.–2025., a povezan je i s radom Komisije u drugim područjima kao što je Strategija za prava žena i Strategija za rodnu ravnopravnost.

Iako su mnoga pitanja važna za poboljšanje položaja Roma prvenstveno u nadležnosti zemalja članica EU ima važnu ulogu jer pruža smjernice, koordinira mjere, prati provedbu i napredak te pruža financijsku potporu putem fondova EU i promiče razmjenu dobrih praksi među državama članicama. (Izvor: **Europska komisija** – Glavna uprava za komunikacije, Predstavništvo u Hrvatskoj) ●

MANJINE U DOMOVINSKOM RATU

Intervju: **Dr. sc. Filip Škiljan**, istraživač u Institutu za migracije i narodnosti te autor više knjiga o sudjelovanju nacionalnih manjina u Domovinskom ratu

MANJINE SU ZNAČAJNO SUDJELOVALE U OBRANI DOMOVINE

Početak listopada u Zagrebu je promovirana knjiga dr. sc. Filipa Škiljana, istraživača u Institutu za migracije i narodnosti "Sjećanje nacionalnih manjina u Hrvatskoj na sudjelovanje u Domovinskom ratu". Knjiga je nastala kao rezultat sustavnog istraživanja koje je inicirala Koordinacija vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba koja je ujedno i izdavač ove vrijedne publikacije. Do danas je objavljeno svega nekoliko publikacija o sudjelovanju pojedinih nacionalnih manjina u Domovinskom ratu, dok se u ovoj knjizi toj tematici prišlo sveobuhvatno te su zastupljene priče čak osamnaest nacionalnih manjina. Unatoč tome autor Filip Škiljan ističe da je ključni cilj ovog projekta potaknuti daljnji interes za istraživanje ove važne, ali i u velikoj mjeri marginalizirane i zanemarene teme Domovinskog rata. Treba nastaviti i s prikupljanjem priča pojedinaца kako bi dobili jasnu predodžbu o tome kroz što su pripadnici manjina na ratištima diljem Hrvatske prolazili. Ovakva istraživanja sigurno mogu doprinijeti objektivnijoj slici o nacionalnim manjinama u hrvatskom društvu, suprotstaviti se manipulacijama te dati doprinos procesu pomirenja.

■ **Intezivno istražujete temu o sudjelovanju nacionalnih manjina u Domovinskom ratu koja je bila prilično zanemarena, potisnuta i marginalizirana. Što je do sada uopće istraživano i objavljivano u vezi te teme?**

Do danas je objavljeno nekoliko monografija o sudjelovanju pojedinih nacionalnih manjina u Domovinskom ratu. Ja sam napisao dvije knjige o Mađarima i o Bošnjacima u Domovinskom ratu, a izašle su i knjige o sudjelovanju Roma (Borna Marinić, "I mi smo branili Hrvatsku, Romi u Domovinskom ratu", Zagreb 2019.) i Rusina u Domovinskom ratu (Nikola Pap, "Stradanje Rusina u Domovinskom ratu 1991./1992.", Vukovar 2015.). Objavljena je i knjiga sjećanja manjina na Domovinski rat autora Zorana Šanguta i Ivice Radoša pod naslovom "Branili smo domovinu: pripadnici nacionalnih manjina u obrani Hrvatske". O Albancima u Domovinskom ratu održao je vrlo korisno i zanimljivo predavanje dr. sc. Jakša Raguž, koje je u ovoj knjizi objavljeno u poglavlju o Albancima u Domovinskom ratu. Jedno od poglavlja u knjizi "Česi Zagrebu-Zagrebu Česima" autora Jurja Bahnika i Marijana Lipovca bilo je o Česima u Domovinskom ratu. Poglavlje o Česima u Domovinskom ratu u ovoj knjizi znatno je izmijenjeno spomenuto poglavlje koje sam napisao zajedno s Jurjem Bahnikom. Ostale manjine nisu dubinski istraživane. Tek su pojedini članci dotaknuli njihovo sudjelovanje u Domovinskom ratu.

■ **Što vam je bila motivacija da se upustite u istraživanje ove teme?**

Radim u Institutu za migracije i narodnosti i temom nacionalnih manjina bavim se već više od 15 godina. Iz Koordinacije vijeća i predstavnika nacionalnih manjina Grada Zagreba angažirali su me da napišem ovu knjigu nakon što sam napravio spomenute dvije knjige o Mađarima i Bošnjacima u Domovinskom ratu.

NEOPRAVDANO ZANEMARENA TEMA

■ **Koje su najznačajnije prepreke i problemi s kojima se istraživač ove teme suočava?**

Najveći problemi su nedostupnost i nesređenost arhivskog gradiva. Arhivski materijali se još uvijek uvelike nalaze u vojnom arhivu pa nam zbog nesređenosti nisu dostupni. Osim toga, ne postoji pregled sudionika Domovinskog rata po nacionalnosti. Stoga ne možemo donositi ni neke

točnije podatke o broju sudionika Domovinskog rata, pripadnika nacionalnih manjina.

■ **Koji su najznačajniji nalazi vašeg istraživanja?**

Sudjelovanje nacionalnih manjina u Domovinskom ratu nikako nije bilo simbolično. U odnosu na brojnost nacionalnih manjina u Hrvatskoj veliki broj nacionalnih manjina sudjelovao je u iznimno visokom postotku u redovima Hrvatske vojske i policije te u drugim postrojbama koje su branile Hrvatsku.

■ **Kojom ste se metodologijom služili?**

Uglavnom sam koristio usmenu povijest (oral history) pa sam i ime svojoj novoj knjizi dao "Sjećanje nacionalnih manjina u Hrvatskoj na sudjelovanje u Domovinskom ratu". Nisam se usudio knjigu nazvati Nacionalne manjine u Domovinskom ratu, jer je riječ o prikupljenim sjećanjima, a ne i o istraženju arhivskoj građi. Stoga je ova knjiga tek početak budućih istraživanja koja će se baviti ovom temom.

■ **Koji su prostori bili obuhvaćeni? Jeste li posebno istraživali i vukovarsko područje?**

U knjizi su zastupljene priče albanske, bošnjačke, bugarske, crnogorske, češke, mađarske, makedonske, njemačke, ruske, rusinske, romske, poljske, slovenske, slovačke, srpske, talijanske, ukrajinske i židovske nacionalne manjine. Kazivači su bili od Baranje, preko vukovarskog područja, našičkog područja, Osijeka, Slavonskog Broda, Lipovljana, Daruvara, Lipika, Zagreba, Istre do Dubrovnika.

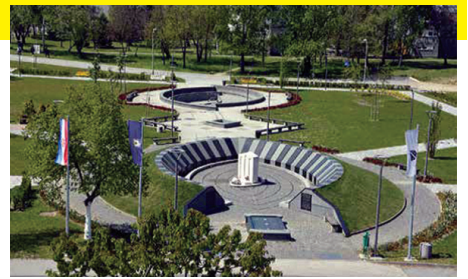
■ **Postoje li značajne razlike u sudjelovanju pojedinih nacionalnih manjina?**

Rekao bih da u postotku, s obzirom na zastupljenost, većina manjina ima natprosječnu zastupljenost u sudjelovanju u Domovinskom ratu. Treba istaknuti Albance i Bošnjake koji su u iznimno visokom postotku, u odnosu na broj pripadnika, sudjelovali u Domovinskom ratu.

■ **Imate li analize ili informacije kako su primljeni i tretirani pripadnici nacionalnih manjina u Hrvatskoj vojsci?**

Jedino je preko usmenih iskaza moguće ustanoviti kako su se pripadnici većinskog naroda na bojištu odnosili prema pripadnicima manjina. Pisanih podataka o tome nisam našao, jer arhivski materijali nisu još sređeni i dostupni.

■ **Je li bilo reakcija na sudjelovanje Srba, ili npr. Bošnjaka u postrojbama Hrvatske vojske**

Spomenik palim Bošnjacima u Zagrebu

(posebno za vrijeme hrvatsko-bošnjačkog sukoba u BiH)?

Svakako da su pojedinci u pojedinim zonama imali problema zbog svoje nacionalne pripadnosti, usprkos tome što su bili pripadnici Hrvatske vojske. To je posebno bilo izraženo u Dalmaciji i u Dubrovniku u vrijeme hrvatsko-bošnjačkog sukoba, o čemu su mi brojni kazivači otvoreno govorili (intervjui su objavljeni u knjizi "Sjećanja Bošnjaka na Domovinski rat u Hrvatskoj"). Što se Srba tiče i oni su imali problema u pojedinim zonama i u pojedinim postrojbama. S obzirom da se posebno nisam bavio ovom temom ne mogu o tome mnogo reći, ali bi istraživanje takve vrste bilo iznimno korisno.

■ **Što pokazuju vaše analize i intervju s predstavnicima nacionalnih manjina sudionicima rata? Kako su oni doživjeli Domovinski rat, socijalno okruženje, sudionike iz većinskog naroda?**

Pripadnici manjina doživljavaju Hrvatsku svojom domovinom i na taj su način sudjelovali u obrani. Svi su ponosni na svoje sudjelovanje u ratu i smatraju da su obranili svoju zemlju.

■ **Treba li nastaviti ova istraživanja i koja bi se najznačajnija pitanja u njima morala opservirati?**

Treba nastaviti s istraživanjima i sa sređivanjem gradiva koje se nalazi u Memorijalno-dokumentacijskom centru Domovinskog rata i Vojnom arhivu. Tako će se moći objektivnije i preciznije sagledati sudjelovanje nacionalnih manjina u Domovinskom ratu. Također, treba nastaviti istraživanja na terenu te popisivati sudionike Domovinskog rata, pripadnike manjina. Tako ćemo dobiti potpuniju sliku o tome koliko je pripadnika manjina sudjelovalo u ratu. Treba nastaviti i s prikupljanjem priča pojedinaца kako bi dobili jasnu predstavu o tome kroz što su pripadnici manjina na ratištima diljem Hrvatske prolazili.

■ **Kakve su uopće reakcije javnosti i posebno većinske na ovakva istraživanja i publikacije?**

Postoji interes za ovakva istraživanja, ali moram priznati kako mi se čini da su u najvećoj mjeri zainteresirani pripadnici manjina. Ipak, hrvatsko društvo priznaje i odaje počast i pripadnicima manjina koji su sudjelovali ili stradali u Domovinskom ratu.

■ **Mogu li i, ako da, hoće li neke informacije iz vaših analiza učiti i u obrazovni proces?**

Bilo bi korisno da se brojkama potkrijepe moja istraživanja i da moji parcijalni podaci, koje sam iznio u knjizi, budu precizniji na nivou čitave Hrvatske. Konkretno brojke, ukoliko su točne, sasvim sigurno bi bile korisne i u udžbenicima povijesti.

INSTITUT STINE Šetalište Bačvice 10
21000 SPLIT, Croatia

tel./fax: ++385/21/488-945
e-mail: stina@st.t-com.hr • stina@zamir.net
web: www.stina.hr
Urednik: Stojan Obradović
Suradnici: Antun Brađašević i Pero Jurišin